

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การมีส่วนร่วมของประชาชนตามโครงการชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ของสถานีตำรวจภูธรเขมิง อำเภอ โพนพิสัย จังหวัดหนองคาย ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยอาศัยการตรวจสอบจากแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยในอดีต เพื่อเป็นแนวทางในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามที่ใช้ในการศึกษา จากนั้นจึงตั้งเป็นสมมติฐานเพื่อการทดสอบ ประกอบด้วยสาระดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
2. แนวคิดเกี่ยวกับงานตำรวจชุมชนและมวลชนสัมพันธ์
3. ทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์
4. ทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม
5. บริบทของสถานีตำรวจภูธรเขมิง อำเภอ โพนพิสัย จังหวัดหนองคาย
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

1. ความหมายของการมีส่วนร่วม

ได้มีผู้ศึกษาและเสนอแนะไว้ดังนี้

สกนธ์ จันทักษ์ (2528 : 155) ให้ความเห็นว่าการมีส่วนร่วมเกิดจาก

แนวความคิดสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ความสนใจและความกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจ และความห่วงกังวล ส่วนบุคคลซึ่งบังเอิญพ้องต้องกัน กลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม

2. ความเดือดร้อนและความพึงพอใจร่วมกัน ที่มีอยู่ต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้นผลักดันให้พุ่งไปสู่การรวมกลุ่ม วางแผนและลงมือกระทำร่วม

3. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่ม หรือชุมชน ไปในทิศทางที่พึงปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันนี้ต้องรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดความริเริ่มกระทำที่สนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น ๆ

सानิตซ์ นูญชู (2530 : 25 ; อ้างถึงใน สุชาติ โคตรประทุม. 2541 : 17) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า เป็นกระบวนการที่ประชาชนในชุมชนสามารถที่จะรวมตัวของเขาเอง ในการแสวงหาแนวทางในการตอบสนองด้วยการวางแผนการบริหาร และการจัดการในการปรับปรุงฐานะความเป็นอยู่ของตนเอง และท้องถิ่นให้ดีขึ้น

คารม คำพิฑูรย์ (2545 : 15) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทำกิจกรรมกลุ่ม ในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือทุกขั้นตอน ซึ่งผลดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำ (Contribution) เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นกับทั้งยังทำให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ (2545 : 49) ได้อธิบายถึงความหมายการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นส่วนหนึ่งของบทบาทของประชาชนในกระบวนการพัฒนา คือ การมีส่วนร่วมด้วยการร่วมเข้าอย่างมีความกระตือรือร้น มีพลังของประชาชนในการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคม และการจัดการทรัพยากร เพื่อบรรลุเป้าหมายนั้น

สุดาวรรณ มีบัว (2547 : 40) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ทำให้ประชาชนสมัครใจเข้ามามีส่วนร่วม ในการร่วมกันทำกิจกรรมหรือการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามทิศทางที่ต้องการ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมกลุ่มในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือทุกขั้นตอน โดยร่วมคิดหาแนวทางวิธีการในการดำเนินงาน ร่วมดำเนินการร่วมในการกำหนดเปลี่ยนแปลง การร่วมในการตัดสินใจ และร่วมติดตามการดำเนินงานในกิจกรรมที่ทำร่วมกันรวมทั้งรับประโยชน์จากกิจกรรมนั้นด้วย

เรืองยศ จันทรสยาม (2551 : 3) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานตั้งแต่กระบวนการเริ่มต้น จนถึงกระบวนการสิ้นสุดในทุกขั้นตอน และในการเข้ามามีส่วนร่วมนั้นมีทั้งรายบุคคล กลุ่มหรือองค์กร ซึ่งมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน เพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลง ไปในทิศทางที่ต้องการ โดยผ่านกลุ่มหรือองค์กรเพื่อให้บรรลุถึงการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์

เออวิน วิลเลียม (Erwin Williams. 1987 : 68 ; อ้างถึงในนิสากร วิณิชยภาค. 2530 : 30) ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับความหมายของการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมว่า หมายถึง

กระบวนการที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ไขปัญหาของตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของประชาชนใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชน แก้ปัญหาร่วมกันการใช้วิทยากรที่เหมาะสม และการสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

จากคำจำกัดความของการให้ความหมาย เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน สามารถสรุปความหมายได้ 5 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะของตัวบุคคล ในลักษณะนี้ให้ความสำคัญในปัจจัยบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ โดยมองประสบการณ์ของแต่ละบุคคลเป็นสิ่งสำคัญของแนวคิด เช่น การตัดสินใจ จิตสำนึก ความรู้สึกที่รับผิดชอบและการจูงใจ
2. การมีส่วนร่วมในลักษณะของกลุ่มและกระบวนการ ที่มุ่งสร้างพื้นฐานอำนาจจากการสร้างภายในหน่วยให้เป็นกระบวนการ ที่มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องในลักษณะที่ได้ให้ความสำคัญระหว่างผู้นำ ผู้ตามและองค์กรที่มีประสิทธิภาพ
3. การมีส่วนร่วมในลักษณะของโครงการ ในลักษณะนี้ให้ความสำคัญที่การจัดโครงการมีส่วนร่วมที่ดี โดยเน้นกลุ่มเป้าหมาย การถ่ายทอดระบบเทคนิค ความรู้ และการกระจายอำนาจสู่ประชาชน ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงที่ดีระหว่างประชาชนกับรัฐ
4. การมีส่วนร่วมในลักษณะของสถาบัน ในลักษณะนี้ให้ความสำคัญในแง่ของการเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสถาบัน มีการถ่ายทอดหรือขยายโครงสร้างทางอำนาจของกลุ่มผลประโยชน์และชนชั้นทางสังคมในการกำหนดรูปแบบการใช้ทรัพยากร การบริหารสถานะและอำนาจในสังคม
5. การมีส่วนร่วมในลักษณะของนโยบาย ในลักษณะนี้ให้ความสำคัญในเรื่องการยอมรับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้เสียเปรียบในสังคม แล้วนำมาใช้กำหนดเป็นนโยบายและแผนงานระดับชาติเพื่อเป็นการประกันความมั่นคงในเรื่องของการให้การสนับสนุนและยอมรับ การเปลี่ยนแปลง ทั้งในรูปสถาบัน โครงการ กฎหมาย และอุดมการณ์ แนวคิดใหม่ ๆ

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ ประชาชนเข้ามามีส่วนในการดำเนินงานขององค์กรภาครัฐการ ในทุกด้านเป็นไปกรอบของกฎหมายที่เปิดโอกาสให้ ตั้งแต่การกำหนดข้อมูลพื้นฐานแต่ละพื้นที่ ร่วมจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ร่วมวางแผนร่วมปฏิบัติตามแผน ร่วมรับผลจากการแก้ปัญหา ร่วมประเมินผล

2. ลักษณะการมีส่วนร่วม

ได้มีผู้ศึกษาและเสนอแนะไว้ดังนี้

เพิ่มศักดิ์ มกรภิรมย์ (2543 : 11) ได้แยกการมีส่วนร่วมไว้หลายลักษณะตามความหนักเบาของการเกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แบบการจัดการคนให้เข้าร่วม โดยคัดเลือกจากตัวแทนของประชาชน ไม่ได้มีการเลือกตั้ง และไม่มีอำนาจอะไร
2. แบบตอบสนองหรือค่อยเป็นค่อยไป ผู้เชี่ยวชาญจากส่วนกลางบอกว่าจะต้องทำอะไร ไม่มีการสะท้อนความเห็นจากประชาชน
3. แบบการขอคำปรึกษาหารือโดยองค์กรภายนอกเป็นผู้ที่ระบุปัญหาและกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล และควบคุมการวิเคราะห์ข้อมูล โดยไม่ได้รับฟังความคิดเห็นของประชาชน
4. แบบการร่วมตามหน้าที่ หรือภารกิจที่กำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วม โดยรวมเป็นกลุ่ม เพื่อช่วยวิเคราะห์ปัญหาตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยหน่วยงานภายนอก
5. แบบแข็งขัน ร่วมในการวิเคราะห์ และพัฒนาแผนปฏิบัติการ และศักยภาพของกลุ่มองค์กรท้องถิ่น โดยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ใช้วิธีการที่หลากหลายจากหลายสาขา
6. แบบสมัครใจทำเอง ประชาชนคิดริเริ่มได้อย่างอิสระ ประชาชนอาจติดต่อประสานหน่วยงานภายนอกมาช่วยแนะนำ โดยยังสามารถควบคุมการจัดการและใช้ทรัพยากรได้

สถาบันพระปกเกล้า (2544 : 24) หากพิจารณากระบวนการมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นพลวัต เราอาจแบ่งกระบวนการหรือขั้นตอนการมีส่วนร่วมในลักษณะเป็นกระบวนการต่อเนื่อง 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผน ประกอบด้วย การรับรู้ การเข้าถึง เกี่ยวกับการวางแผนและร่วมวางแผนกิจกรรม
2. การปฏิบัติการ/ดำเนินการ ประกอบด้วย การเกี่ยวข้องกับการดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ และการตัดสินใจ
3. การจัดสรรผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นการมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์หรือผลของกิจกรรม หรือผลของการตัดสินใจที่เกิดขึ้น

4. การติดตามประเมินผล เกี่ยวข้องกับการพยายามที่จะประเมิน ประสิทธิภาพกิจกรรมต่าง ๆ และพิจารณาวิธีการที่จะดำเนินการต่อเนื่องต่อไป ประชาชนจะเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการคิดเกณฑ์ในการประเมินกิจกรรม ซึ่งผลของการกระบวนการประเมินนี้จะกลายเป็นปัจจัยนำเข้าไปในกระบวนการมีส่วนร่วมขั้นที่ 1 ซึ่งเป็นขั้นตอนของการวางแผนต่อไป

แมกซ์ โลว์เดอร์มิลค์ และดับบลิว โรเบิร์ต โลโตส (Max Lowdermilk and W. Robert Laitos) ได้เสนอลักษณะการมีส่วนร่วม 7 ขั้นตอน ดังนี้ (อนงค์ พัฒนจักร, 2535 : 34)

1. การสำรวจขั้นต้น (Preliminary reconnaissance)
2. การศึกษาเพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัญหา (Priority problem identification studies)
3. การแสวงหาแนวทางแก้ไข (Search for solution)
4. การกำหนดแนวทางแก้ไข (Assessment of solution)
5. การปฏิบัติตามโครงการ (Project implementation)
6. การประเมินโครงการ (Formal project evaluation)
7. การพิจารณาทบทวนโครงการเพื่อดำเนินการให้เสร็จสมบูรณ์ (Project reconsiderations of completion)

สรุปได้ว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรเริ่มตั้งแต่การค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผนและการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการประเมินผล

3. รูปแบบของการมีส่วนร่วม

รูปแบบของการมีส่วนร่วม ได้มีผู้ศึกษาและเสนอแนะไว้ดังนี้

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 : 183) ได้จำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วม ออกเป็น 3 แบบ ได้แก่

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct participation) โดยผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชน (Inclusive organization) เช่น การรวมกลุ่มเยาวชน หรือกลุ่มต่าง ๆ
2. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม (Indirect participation) โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน (Representative organization) เช่น กรรมการของกลุ่มหรือกรรมการหมู่บ้าน

3. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการที่รัฐเปิดโอกาสให้ (Open participation) โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนประชาชน (Non-representative organization) เช่น สถาบัน หรือหน่วยงานของรัฐที่เชิญชวน หรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้ทุกเวลา รูปแบบการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ เป็นการกล่าวในภาพรวม ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ทั้งงานด้านพัฒนาชุมชน งานด้านการเมืองการปกครอง

คูสิตา แก้วสมบุญ (2545 : 16) ได้กล่าวถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมไว้ 10 ประการ คือ ร่วมประชุม ร่วมออกเงิน ร่วมเป็นกรรมการ ร่วมเป็นผู้นำ ร่วมสัมภาษณ์ ร่วมเป็นผู้ชักชวน ร่วมเป็นผู้บริโภค ร่วมเป็นผู้ริเริ่ม ร่วมเป็นผู้ใช้แรงงานและร่วมออกวัสดุอุปกรณ์

โจเซ่ เอ แอกบายานี่ (Jose A. Agbayani) ได้อธิบายรูปแบบการมีส่วนร่วม โดยแบ่งออกเป็น 16 รูปแบบ คือ (ฉฮ่าน วุฑฒิกกรรมรักษา. 2526 : 33-34)

1. การมีส่วนร่วมในการประชุม
2. การมีส่วนร่วมในการเป็นกรรมการ
3. การมีส่วนร่วมในการเป็นผู้นำ
4. การมีส่วนร่วมในการเป็นผู้ชักชวน
5. การมีส่วนร่วมในการสัมภาษณ์
6. การมีส่วนร่วมในการเป็นผู้บริโภค
7. การมีส่วนร่วมในการเป็นผู้ริเริ่ม
8. การมีส่วนร่วมในผู้ใช้แรงงาน
9. การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์
10. การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น
11. การตีปัญหาให้กระจ่าง
12. การออกเสียงสนับสนุน
13. การออกเสียงเลือกตั้ง
14. การใช้โครงการที่เป็นประโยชน์ให้ถูกต้อง
15. การช่วยเหลือในการรักษาโครงการ
16. การเป็นสมาชิก

สรุปได้ว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรเริ่มตั้งแต่การคิด การค้นหา ปัญหาและสาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผนและการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วม ในผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการประเมินผล

4. กระบวนการและขั้นตอนการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของบุคคลในกิจกรรมหนึ่ง ๆ อาจมีส่วนร่วมในขั้นตอนใด ขั้นตอนหนึ่งหรือหลายขั้นตอนก็ได้ นักวิชาการได้แบ่งขั้นตอนต่าง ๆ ของกิจกรรมไว้ แยกต่างกันอย่างออกไป คือ

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2535 : 28) กล่าวว่าขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ในการพัฒนาชนบทมี 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนที่หนึ่ง คือ ศึกษาชุมชนหรือที่เรียกว่า ขั้นการค้นหาปัญหา และ ความต้องการของชุมชน หมายถึง การที่เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของภาครัฐหรือเอกชนเข้าไป ในชุมชน เพื่อศึกษาและเรียนรู้สภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในชุมชน ตลอดจนถึงการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาสำหรับใช้เป็นข้อมูลเองในการพัฒนาชนบท นั้น

2. ขั้นตอนที่สอง เป็นการวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหาโดยมีการร่วมกลุ่มกัน อภิปรายถกเถียงแสดงความคิดเห็นหรือที่เรียกว่าประชุมปรึกษาหารือเพื่อวางแผนพัฒนา

3. ขั้นตอนที่สาม เป็นการลงมือปฏิบัติตามแผนหรือวิธีการที่ได้ร่วมกัน ตัดสินใจมาแล้วจากขั้นตอนที่สองตามสภาพที่ผ่านมา

4. ขั้นตอนที่สี่ ขั้นการประเมินผลงาน ในขั้นนี้เจ้าหน้าที่และชาวบ้านจะ ร่วมกันกำหนดตอนย่อยต่าง ๆ ในการประเมินผลตลอดจนดูแลปัญหาข้อขัดข้องที่อาจเกิดขึ้น ในระหว่างการประเมินผล

จึงกล่าวได้ว่าขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วม ควรเริ่มตั้งแต่การคิด การค้นหา ปัญหาและสาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผนและการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วม ในผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ไวท์ (White. 1982 : 87 ; อ้างถึงใน วันชุกรณ์ นุเกตุ. 2540 : 33) ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมประกอบไปด้วย 3 มิติ คือ

มิติที่หนึ่ง มีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะไรควรทำและทำอย่างไร

มิติที่สอง มีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา การลงมือปฏิบัติการตามที่ได้

ตัดสินใจ

มิติที่สาม มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน ทั้งยังได้เพิ่มเติมอีกว่าสาระสำคัญของการมีส่วนร่วมในประการที่ 4 ที่ควรนำมาพิจารณา คือ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานที่ทำไป

โคเฮน และฮอปฮอฟฟ์ (Cohen and Hob. 1980 : 142 ; อ้างถึงใน วันธิกรณ์ นุกฤต. 2540 : 33) ซึ่งมีความเห็นสอดคล้องกับไว้ท์โดยได้แบ่งประเภทการมีส่วนร่วมไว้เป็น 4 ประเภท คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหารและการประสานขอความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

จากความหมายของกระบวนการมีส่วนร่วมที่กล่าวมานี้ สรุปได้คือ การมีส่วนร่วมของประชาชน ก็คือการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับรู้ถึงปัญหา หาวิธีการ และแนวทางแก้ไข โดยร่วมกันตัดสินใจและวางแผน รวมตลอดจนถึงการปฏิบัติตามกิจกรรม หรือโครงการต่าง ๆ และติดตามประเมินผล

สรุป ขั้นตอนการมีส่วนร่วมมี 4 ขั้นตอน ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือ ถ้าหากชาวบ้านยังไม่สามารถทราบถึงปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหา ในท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดีแล้ว การดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาก็ย่อมไร้ประโยชน์ เพราะชาวบ้านจะไม่เข้าใจและมองไม่เห็นถึงความสำคัญของการดำเนินงานเหล่านั้น

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เพราะการวางแผนดำเนินงาน เป็น ขั้นตอนที่จะช่วยให้ชาวบ้านรู้จักวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการ นำเอาปัจจัยข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน แม้ชาวบ้านส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจน แต่ก็มีความสามารถที่สามารถใช้เข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงาน จะทำให้ชาวบ้านสามารถคิดค้นทุนดำเนินงานได้ด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนิน

กิจกรรมอย่างใกล้ชิด

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ถ้าหากการติดตามงาน และ ประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมแล้วชาวชนบทย่อมจะไม่ทราบด้วยตนเองว่างานที่ทำไปนั้นได้รับผลดี ได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันใน โอกาสต่อไป จึงอาจจะประสบความยากลำบาก

5. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

ได้มีผู้ศึกษาและเสนอแนะไว้ดังนี้

อนุภาพ ธีรลลภ (2528 : 21-22) กล่าวถึงเงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเกิดจากพื้นฐานของประชาชน 4 ประการ คือ

1. ประชาชนต้องมีความสามารถที่จะมีส่วนร่วม กล่าวคือ ประชาชนต้องมีศักยภาพที่จะเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ประชาชนต้องมีความสามารถในการค้นหาความต้องการ วางแผน จัดการ บริหารองค์กร และการใช้ทรัพยากรในที่สุด
2. ประชาชนจะต้องมีความพร้อมที่จะมีส่วนร่วม กล่าวคือ ประชาชนต้องมีสภาพทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และกายภาพ ที่เปิดโอกาสให้เข้ามีส่วนร่วม
3. ประชาชนต้องมีความประสงค์ที่จะเข้าร่วม กล่าวคือ ประชาชนต้องมีความเข้าใจเห็นประโยชน์ในการเข้าร่วม จะต้องมิใช่เป็นการบังคับหรือผลักดันให้เข้าร่วม โดยที่ประชาชนมิได้ประสงค์จะเข้าร่วมในนัยหนึ่งนัยใด
4. ประชาชนจะต้องมีความเป็นไปได้ที่จะเข้าร่วม กล่าวคือ ประชาชนจะต้องมีโอกาที่จะเข้าร่วม ซึ่งเป็นการกระจายอำนาจให้แก่ประชาชนในการตัดสินใจ และกำหนดกิจกรรมที่ตนต้องการระดับที่เหมาะสม ประชาชนจะต้องมีโอกาและมีความเป็นไปได้ที่จะจัดการด้วยตนเอง

องค์การอนามัยโลก (WHO. 1985 : 46 ; อ้างถึงใน สานิตย์ บุญชู. 2527 : 10-11) เสนอปัจจัยพื้นฐานในการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ

1. จากสภาพความเป็นจริงของชาวบ้านที่จะเข้าร่วมกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งทั้งในแง่การร่วมแรง ร่วมทรัพยากร หรืออื่น ๆ นั้นมีเหตุผลอยู่ 2 ประการ คือ
 - 1.1 การมองเห็นว่าจะได้รับประโยชน์จากสิ่งตอบแทนในสิ่งที่ตนทำไปซึ่งถือเป็นเรื่องการกระตุ้นให้เกิดมีสิ่งจูงใจ
 - 1.2 การได้รับคำบอกกล่าว หรือชักชวนจากเพื่อนบ้านให้เข้าร่วมโดยมีสิ่งจูงใจเป็นตัวนำ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องของการก่อให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

2. ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามีส่วนร่วม แม้ว่าชาวชนบทเป็นจำนวนมากจะเห็นประโยชน์ของการเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา แต่ก็ไม่อาจเข้าร่วมกิจกรรมได้เนื่องจากการเข้ามามีส่วนร่วมนั้นมีได้จากรูปแบบความสัมพันธ์ที่เหมาะสม เช่น ภาวะผู้นำ ลักษณะการทำงาน กฎระเบียบ แบบแผน เป็นต้น

ดังนั้น ปัจจัยพื้นฐานทางด้านโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามีส่วนร่วมจึงควรมีลักษณะ

2.1 เปิดโอกาสให้ทุกคนและทุกกลุ่มในชุมชน มีโอกาสเข้าร่วมในการพัฒนาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง โดยการเข้าร่วมอาจอยู่ในรูปของการมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยมีตัวแทนก็ได้

2.2 ควรมีกำหนดเวลาที่แน่ชัดเพื่อให้ผู้เข้าร่วมสามารถกำหนดเงื่อนไขของตนเองได้

2.3 กำหนดลักษณะกิจกรรมที่แน่นอน

3. ปัจจัยอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วมโดยปกติที่ผ่านมากในกิจกรรมหนึ่ง ๆ แม้ว่าประชาชนจะเห็นด้วยและมีโอกาสเข้าร่วม แต่ไม่อาจกำหนดเป้าหมาย วิธีการ หรือผลประโยชน์ของกิจกรรม เพราะสิ่งเหล่านี้เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้กระทำ

โคเฮน และอ็พซอफी ได้เสนอว่า มีบุคคล 4 ฝ่าย มีส่วนสำคัญในการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชนบท ประกอบด้วย ประชาชนในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ และบุคคลภายนอก สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นยังมีปัจจัยหลายอย่างที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ได้แก่

1. อายุ และ เพศ
2. สถานภาพในครอบครัว
3. ระดับการศึกษา
4. สถานภาพทางสังคม
5. อาชีพ
6. รายได้และทรัพย์สิน
7. ระยะเวลาในท้องถิ่น และสถานภาพการทำงาน

จึงสรุปได้ว่า ปัจจัยส่วนบุคคล สถานภาพทางสังคม และเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็น เพศ อายุ ระดับการศึกษา ความเชื่อ ค่านิยม นิสัย ประเพณี ตลอดจนความรู้สึกร่วมกัน

รวมทั้งการได้รับการยอมรับหรือการสนับสนุนจากผู้อื่น เป็นปัจจัยซึ่งเป็นคุณลักษณะภายในของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทั้งสิ้น

6. วิธีการวัดการมีส่วนร่วมในการพัฒนา

จากการกล่าวว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในระดับที่มีผลกระทบต่อชีวิต ความเป็นอยู่ของตนและพัฒนาชุมชนได้ด้วยตนเอง โดยเริ่มจากความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ไม่ใช่ด้วยความต้องการของบุคคลภายนอกภายใต้กระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น หากเข้าใจวิธีการวัดการมีส่วนร่วมในการพัฒนา และนำมาใช้เพื่อกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการให้และรับอำนาจแก่ประชาชน การพัฒนาต่าง ๆ จะได้รับผลสำเร็จอย่างรวดเร็วขึ้น

บัญชา แก้วส่อง (2531 : 39) ได้จำแนกการวัดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาไว้หลายแบบ เช่น

1. การจำแนกประเภทการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนในการพัฒนา เป็นการวัดเชิงคุณภาพแบ่งเป็น 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นริเริ่มการพัฒนา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่คิดเห็นประชาชน มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการด้วย

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นวางแผนการพัฒนาเป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากร และแหล่งทรัพยากรที่จะใช้

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือเข้าร่วมบริหารงาน ประสานงาน และดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมขั้นรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้จากการพัฒนา หรือยอมรับผลกระทบอันอาจเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ อันแสดงออกมาในเชิงรูปธรรมต่อสังคมหรือบุคคลก็ตาม

ขั้นที่ 5 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่า การพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใดซึ่งในการ

ประเมินอาจปรากฏในรูปของการประเมินย่อย (Formative Evaluation) อันนับเป็นการประเมินผลความก้าวหน้าที่ทำเป็นระยะ ๆ หรือกระทำในรูปของการประเมินผลรวม (Summative Evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวบยอด

2. การจำแนกตามระดับความเข้มของการมีส่วนร่วม

ตามแนวคิดของสมาคมสาธารณสุขอเมริกา (อ้างถึงใน บัญชร แก้วส่อง.

2531 : 18) ซึ่งจำแนกระดับความเข้มไว้ 3 ระดับคือ

2.1 ระดับการตัดสินใจ (Decision - making) ในระดับนี้ประชาชนจะเข้ามา ร่วมในการวางแผน และจัดการกับกิจกรรมการพัฒนาด้วยตนเองจึงถือว่า การมีส่วนร่วม ระดับนี้เป็นการรับผิดชอบด้วยตนเอง (Level of Responsibility by Themselves)

2.2 ระดับการร่วมมือ (Cooperation) ในระดับนี้ประชาชนจะให้ความ ร่วมมือในการพัฒนาตามแผนงานที่ริเริ่มโดยหน่วยงานภายนอกบางครั้งประชาชนจะร่วม เสียสละเวลา แรงงานและทรัพย์สิน เพื่อให้แผนงานนั้นประสบผลสำเร็จการมีส่วนร่วม ในระดับนี้ถือเป็นการมีส่วนร่วมในระดับที่ยอมรับได้ (Acceptable Level of Participation)

2.3 ระดับการใช้ประโยชน์ (Utilization) ในระดับนี้ประชาชนจะ ยอมรับและใช้ประโยชน์จากบริการที่กำหนดไว้ ถือว่าการมีส่วนร่วมในระดับนี้เป็นการ ยอมรับบริการเท่านั้น เช่น เข้าร่วมโครงการวางแผนครอบครัว เป็นต้น

3. จำแนกตามประเภทของผู้มีส่วนร่วม

อัปฮอฟ (Uphoff; อ้างถึงใน อकिन ระพีพัฒน์. 2527 : 102) ได้แยกประเภท ผู้เข้าร่วมตามสถานภาพ ได้ 4 ประเภท คือ

- 3.1 บุคคลในท้องถิ่น (Local Residents)
- 3.2 ผู้นำในท้องถิ่น (Local Leaders)
- 3.3 เจ้าหน้าที่ของรัฐ (Government Personnel)
- 3.4 เจ้าหน้าที่ต่างชาติ (Foreign Personnel)

ซึ่งการจำแนกผู้เข้าร่วมดังกล่าวนี้ กล่าวว่าจะต้องพิจารณาถึงสถานภาพส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ สถานภาพครอบครัว การศึกษา ชนชั้นทางสังคม ระดับรายได้ ระยะเวลาที่อยู่อาศัย และสถานภาพการถือครองที่ดิน เป็นต้น

4. การจำแนกตามรูปแบบของการมีส่วนร่วม

การจำแนกลักษณะนี้ ดูช เซลดคอป (Dusseldorp, 1985 : 58 ; อ้างถึงใน บัญชร แก้วส่อง, 2531 : 27) ได้จำแนกวิถีของการเข้าไปมีส่วนร่วม(Way of Participation)เป็น 2 ทางคือ

4.1 การมีส่วนร่วมทางตรง หมายถึง การที่บุคคลเข้าร่วมกิจกรรม พัฒนาด้วยตนเอง เช่น การเข้าร่วมประชุม ร่วมอภิปราย ร่วมใช้แรงงานหรือร่วมลงคะแนนเสียง เป็นต้น

4.2 การมีส่วนร่วมทางอ้อม หมายถึง การเข้าร่วมกิจกรรมผ่านตัวแทน หรือการสนับสนุน โดยไม่นำตนเองเข้าไปมีส่วนร่วม โดยตรง

จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการหมู่บ้านชุมชนและมวลชนสัมพันธ์แบ่งออกได้เป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมศึกษาปัญหาและความต้องการของชุมชน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหา การแสดงความคิดเห็นและความต้องการของชุมชน
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน ได้แก่ การร่วมเป็นคณะกรรมการ เพื่อการวางแผนในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาชุมชน การประชุมปรึกษาหารือ
3. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการกิจกรรม ได้แก่ การร่วมร่วมแรงร่วมใจในการพัฒนา
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามผลงาน ได้แก่ การติดตามผลงานและมีการปรับปรุงในส่วนที่ยังบกพร่องและดูแลรักษาให้ยั่งยืน

แนวคิดเกี่ยวกับงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์

1. นิยามของตำรวจชุมชนสัมพันธ์

สำนักแผนงานและงบประมาณสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ให้ความหมายของกิจกรรมและยุทธศาสตร์ของงานชุมชนสัมพันธ์ ไว้ดังนี้

“การจัดกิจกรรมร่วมกัน ระหว่างตำรวจกับกลุ่มบุคคลเป้าหมายหรือประชาชนทั่วไป เพื่อให้กลุ่มบุคคลเป้าหมายเกิดความใกล้ชิดและเป็นมิตรกัน จะทำให้สามารถพึ่งตนเองในการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินได้ระดับหนึ่ง เช่น การออกเยี่ยมเยียน ให้คำแนะนำต่าง ๆ และการฝึกอบรมให้ความรู้แก่บุคคลกลุ่มเป้าหมาย โดยเน้นเฉพาะเด็กและ

เยาวชน หรือประชาชนทั่วไปทำให้สามารถแก้ปัญหาและทำงานร่วมกับตำรวจได้ทั้งโดยตรง และโดยอ้อม เช่น การแก้ปัญหาเด็กและเยาวชน ปัญหาจราจร ปัญหาอัคคีภัยและอุบัติเหตุ ปัญหายาเสพติดให้โทษ ฯลฯ

“ยุทธศาสตร์ด้านชุมชนสัมพันธ์ คือ จะใช้งานชุมชนสัมพันธ์เพื่อสร้าง ภาพพจน์ที่ดีของตำรวจให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนโดยตรง ตลอดจนเป็นการส่งเสริมสนับสนุน คุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น”(แผนกรมตำรวจแม่บท ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2530-2534)

คณะกรรมการดำเนินการประชาสัมพันธ์ ชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ของกรม ตำรวจ (กองวิจัยและแผน กรมตำรวจ, 2532 : 7) ได้กำหนดนิยามงานชุมชนสัมพันธ์ ใน หน้าที่ตำรวจไว้ว่า “หมายถึง งานที่ตำรวจได้กระทำเพื่อให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลในสังคมหรือ ชุมชนต่าง ๆ เกิดรวมตัวกันมีความสัมพันธ์ ผูกพันเกี่ยวข้องต่อกัน ร่วมมือประสานการปฏิบัติ หรือช่วยเหลือและสนับสนุนการปฏิบัติงานของตำรวจ และเป็นการดำเนินงานอย่างเป็น กระบวนการเพื่อให้ตำรวจมีปฏิสัมพันธ์อันดีกับชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีความเข้าใจ ในปัญหาซึ่งกันและกัน ตลอดจนร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะปัญหา อาชญากรรม เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ”

ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ (2530 : 81) ได้กล่าวถึงงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ไว้ว่า “งานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ คือ กระบวนการที่กำหนดทิศทางให้บุคลากรตำรวจทั้งหมดในแต่ ละองค์กร ได้หันเหพฤติกรรมไปสู่การปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม เพื่อที่จะได้รับการ สนับสนุนจากประชาชนและสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ภายนอกองค์กร ในลักษณะที่จะเอื้ออำนวย ให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักขององค์การตำรวจ”

หลักใหญ่ของแนวทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์เพื่อป้องกันอาชญากรรม คือการจัด สภาพทั่วไปไม่ว่าในระดับเมือง ชุมชน หรือละแวกบ้าน ในลักษณะเสริมสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลง่ายต่อการควบคุมสังเกตตรวจตรา โดยไม่ล่วงล้ำสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล รวมทั้งมุ่งสนับสนุนส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชน มีส่วนร่วมในการป้องกันชีวิต ร่างกายและ ทรัพย์สินทั้งของตนเองและบุคคลอื่น ให้ปลอดภัยจากภัยอาชญากรรม ตามแนวทฤษฎีนี้ ตำรวจมีบทบาทเป็นฝ่ายวางแผน สนับสนุน และให้คำปรึกษาแก่ชุมชน ในการป้องกัน อาชญากรรม แนวทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์มุ่งสู่การควบคุมชุมชน โดยกำหนดให้ประชาชนเป็น หลักประกันในการป้องกันอาชญากรรม โดยมีกลไกของรัฐทำหน้าที่วางแผนสนับสนุนและ แจกจ่ายข่าวสารข้อมูลอาชญากรรม

2. แผนปฏิบัติการชุมชนสัมพันธ์(สำนักแผนงานและงบประมาณ สำนักงาน
ตำรวจแห่งชาติ. 2549 : 24) มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

2.1. พัฒนาความพร้อมของหน่วยงานที่รับผิดชอบงานการป้องกันและ
ปราบปรามอาชญากรรมในด้านโครงสร้าง ระบบการบริหารงาน กำลังพล วัสดุอุปกรณ์ และ
เครื่องมือเครื่องใช้ในการปฏิบัติงานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ ให้เพียงพอกับความจำเป็นใน
การปฏิบัติงานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 เสริมสร้างความเข้าใจและทัศนคติที่ดีต่อกันระหว่างตำรวจกับประชาชน

2.3 ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนกิจการตำรวจและมีส่วน
ร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติดให้โทษ อุบัติภัย และทารุณกรรม
เด็กและเยาวชน

2.4 ส่งเสริมสนับสนุนองค์กรประชาชนในชุมชนให้มีขีดความสามารถยิ่งขึ้น
ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติดให้โทษ อุบัติภัย และทารุณกรรมเด็ก
และเยาวชน

2.5 ส่งเสริมให้ประชาชนพัฒนาคุณภาพชีวิตมีลักษณะนิสัยและรูปแบบชีวิตที่ดี
งาม เป็นผู้มีศีลธรรม มีระเบียบวินัย และจิตสำนึกที่จะเข้าร่วมรับผิดชอบต่อสังคม อนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.6 ปรับการปฏิบัติของหน่วยทั้งการคัดเลือกบุคคล การจัดชุด การคัดเลือก
พื้นที่เป้าหมายให้เหมาะสม ขยายผลการปฏิบัติและพัฒนางานชุมชนสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง
เพื่อให้การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และชุมชนสามารถ
พึ่งตนเองได้ในระดับพื้นฐาน

3. ขั้นตอนของงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ (สำนักแผนงานและงบประมาณ
สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. 2545 : 28-29)

3.1 ออกพบปะและเยี่ยมเยียนผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชนเป็นประจำ
อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้รู้จัก เป็นที่ยอมรับ มีความคุ้นเคยและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

3.2 ศึกษาข้อมูลชุมชนด้านความจำเป็นพื้นฐานและข้อมูลหมู่บ้าน รวมทั้ง
ข้อมูลทางด้านปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติดให้โทษ อุบัติภัย และทารุณกรรมเด็กและเยาวชน
โดยการรวบรวมจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ การสอบถาม หรือสัมภาษณ์ผู้นำ หรือประชาชน
หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง การออกแบบสอบถาม การสังเกตการณ์ และมีส่วนร่วมในการดำเนิน
ชีวิตประจำวันของชาวบ้าน

3.3 เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติและดำเนินการสนับสนุน ได้แก่

3.3.1 กิจกรรมตามขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรม รวมทั้งศาสนาพิธี เช่น การแต่งงาน งานศพ งานบวช งานขึ้นบ้านใหม่ งานทำบุญเลี้ยงพระ งานสงกรานต์ การรดน้ำดำหัว งานบายศรีสู่ขวัญ งานประจำปี ฯลฯ

3.3.2 กิจกรรมปกติตามวิถีชีวิตประจำวัน เช่น งานอาชีพ การทำการเกษตร งานอดิเรก การออกกำลังกาย ดนตรี กีฬา เป็นต้น

3.3.3 กิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น หรือหน่วยงานอื่นร่วมกับชุมชนจัดขึ้น เช่น งานพัฒนา งานบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ เป็นต้น

3.3.4 กิจกรรมช่วยบริการ เช่น การบริการตัดผมนักเรียน การบริการซ่อมแซมเครื่องใช้ไฟฟ้า ซ่อมเครื่องมือทำการเกษตร

3.4 การเตรียมการจัดระบบงานและประเมินความพร้อม การเตรียมการจัดระบบงานและการตรวจสอบความพร้อมในการปฏิบัติงานเป็นปัจจัยที่สำคัญมาก เพื่อให้กำลังคนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องมีความพร้อมในการปฏิบัติงานระบบงาน แผนงาน และขั้นตอนในการปฏิบัติกระชับสอดคล้องเหมาะสม วัสดุอุปกรณ์ เครื่องใช้ไม่ขัดข้องพร้อมอำนวยความสะดวกในการดำเนินการ

3.5 การแนะนำให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันตนเองและชุมชน จากปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติดให้โทษ อุบัติภัย และปัญหาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาอาชญากรรม นั้น เป็นวิธีการป้องกันอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุดเมื่อประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันตนเองและชุมชนจากปัญหาดังกล่าว โดยได้เข้าใจถึงที่มาปัญหาผลเสียที่จะเกิดขึ้นต่อคนรอบครัว ชุมชน ตลอดจนแนวทางการป้องกัน แก้ไข และมีความรู้สึกผิดชอบในฐานะสมาชิกของชุมชนแล้วปัญหาต่าง ๆ ย่อมที่จะต้องลดน้อยหรือหมดไปในที่สุด

3.6 ปฏิบัติการชุมชนสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนให้ความร่วมมือ สนับสนุน ช่วยเหลือ และมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของตำรวจ ได้แก่

3.6.1 กิจกรรมเพื่อการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ในเหตุการณ์และสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะ เช่น การเกิดโจรกรรม อุบัติภัย และสาธารณภัยต่าง ๆ

3.6.2 กิจกรรมการศึกษาอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับงานการป้องกันรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดให้โทษ การให้

ความรู้กฎหมายเบื้องต้น และความมั่นคงแก่บุคคลหรือกลุ่มเป้าหมายตามความเหมาะสม เช่น เด็ก เยาวชน สตรี แม่บ้าน พ่อบ้าน ลูกเสือ เนตรนารี นักเรียน นิสิต นักศึกษา มูลนิธิ องค์กรอื่นทั้งภาครัฐและเอกชน โดยเน้นที่เด็กและเยาวชนในสถานศึกษา ต่าง ๆ ในพื้นที่รับผิดชอบ

3.6.3 กิจกรรมแสวงหาความร่วมมือจากประชาชนเพื่อสนับสนุนงาน ดำรงในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การเคารพกฎหมายและสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น การเป็น แหล่งข่าวให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับอาชญากรรม การเป็นพยานในคดีอาญา การเป็นผู้ประสาน ความเข้าใจระหว่างประชาชนกับตำรวจ กรณีที่มีปัญหาความขัดแย้ง

3.6.4 กิจกรรมหลักเพื่อให้ประชาชนร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหา อาชญากรรม ยาเสพติดให้โทษ อุบัติภัย และสาธารณภัยเด็กและเยาวชน โดยเจ้าหน้าที่ ดำรงเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองและป้องกัน ตนเองได้ระดับหนึ่ง เช่น การจัดระบบการรักษาความปลอดภัยของชุมชน ระบบเพื่อนบ้าน เตือนภัย การจัดสายตรวจประชาชนและกิจการพลเรือนอาสาสมัครร่วมกับตำรวจในการรักษา ความสงบเรียบร้อย เป็นต้น

3.7 ติดตามประเมินผลการดำเนินงานชุมชนสัมพันธ์ รวมทั้งศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรคและข้อขัดข้องต่าง ๆ เพื่อเป็นข้อมูลให้เจ้าหน้าที่ตำรวจชุดปฏิบัติการชุมชนสัมพันธ์ นำไปใช้ในการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนางานในหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างเป็นระบบและ ต่อเนื่อง ให้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของแผนฉบับนี้ ต่อไป โดยประสานและร่วมมือกับสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น ใกล้เคียง

ทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์ (Community Relation Approach)

ในขณะที่ความนิยมในมาตรการและทฤษฎีบังคับใช้กฎหมายเริ่มเสื่อมคลายลง การป้องกันอาชญากรรมอีกลักษณะหนึ่งกลับได้รับความสนใจสูงขึ้น คือ แนวทฤษฎี “ชุมชนสัมพันธ์” (บุรุษย์ เปี่ยมสมบูรณ์. 2526 : 11) ซึ่งมีรากฐานจากแนวความคิดและผลการวิจัย ของนักอาชญาวิทยา กลุ่มชิคาโกหรือสำนักนิเวศวิทยาอาชญาวิทยา (The Ecological School of Criminology) ในช่วงทศวรรษที่ 1920 สำนักนี้อยู่ภายใต้การนำของ โรเบิร์ต อี พาร์ค (Robert E.Park) ซึ่งได้รับอิทธิพลแนวความคิดเกี่ยวกับความสำคัญของชุมชน 3 ทางคือ แนวคิดของดาร์วิน (Darwin) เกี่ยวกับการพึ่งพาอาศัยระหว่างสัตว์และพืช แนวที่สองว่าด้วย

คุณลักษณะด้านเวลาและสถานที่ของความสัมพันธ์ทางสังคมและทางที่สาม ทฤษฎีของ เคอร์คเฮม (Duckheim) ที่กล่าวถึงความหนาแน่นของประชากรที่เป็นปัจจัยที่กระทบต่อความแอ่งแอ่งทางสังคม และการแบ่งงาน

นักอาชญาวิทยาในกลุ่มชิคาโก เบอร์เกสส์ (Burgess) ได้เสนอทฤษฎีวงรอบ (Concentric Circles Theory) ได้ศึกษามหานครชิคาโก โดยแบ่งออกเป็นส่วนใหญ่ ๆ จากการลากเส้นครึ่งวงกลมที่มีช่วงห่างกันเส้นละ 2 ไมล์ เริ่มจากศูนย์กลางของมหานครดังกล่าว ผลการวิจัยได้พบว่าอาชญากรรมรวมทั้งปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนลดลงทุกขณะเมื่อถอยห่างจากกลางใจเมืองออกไป

จากการศึกษาของนักอาชญาวิทยาพอสรุปได้ว่า อาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์ถาวรตามลักษณะพื้นที่บริเวณใดที่เกิดอาชญากรรมขึ้นบ่อยครั้งก็จะเกิดขึ้นซ้ำซากอยู่เช่นนั้นซึ่งทางชิคาโกเห็นว่าเป็น “การขาดระเบียบของสังคม (Social Disorganization) หมายถึง สภาวะแตกสลายของกลไกทางสังคมที่มีหน้าที่ค้ำจุนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และขวัญกำลังใจของสมาชิกในสังคม แนวความคิดของกลุ่มชิคาโกเป็นพื้นฐานในการสร้างแนวความคิดต่อเนื่องในเวลาต่อมา กล่าวคือ เฮร์เบิร์ต เกนส์ (Herbert Gans) มีแนวความคิด เรียกว่าหมู่บ้านในเมือง (Urban Village) คือปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเป็นสิ่งจำเป็นต่อการรักษาความปลอดภัย การก่อให้เกิดความสมัครสมานกลมเกลียวร่วมมือร่วมใจในการป้องกันอาชญากรรม แต่ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการจัดสภาพพื้นที่ในชุมชนให้เอื้ออำนวยต่อการพบปะสังสรรค์ รวมทั้งจัดให้มีสถานที่สำหรับสมาชิกในชุมชนได้ดำเนินกิจกรรมร่วมกัน กล่าวได้ว่าแนวคิดของเกนส์ เกี่ยวกับหมู่บ้านในเมืองจึงเป็นความพยายาม ในการป้องกันอาชญากรรม โดยจัดสภาพชุมชนเพื่อเพิ่มปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

สรุปแนวทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์เพื่อป้องกันอาชญากรรมก็คือ การจัดสภาพทั่วไปในระดับเมือง ชุมชนละแวกบ้าน ในลักษณะเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันชีวิต ร่างกายและทรัพย์สินของตนเอง และบุคคลอื่นให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม ตามทฤษฎีนี้ตำรวจจะมีบทบาทเป็นฝ่ายวางแผน สนับสนุนและให้คำปรึกษาแก่ชุมชนในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม

ทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม (Theory of Crime Control Through Environment Design) หรือเรียกย่อว่า ค.อ.ส.

แนวทฤษฎีนี้เป็นแนวคิดรวม(Synthesis)ระหว่างทฤษฎีบังคับใช้กฎหมายซึ่งเป็นแนวคิดเริ่มและทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์ซึ่งเป็นแนวคิดแย้ง(Antithesis)ทฤษฎีนี้เสนอว่าแนวทฤษฎีทั้งสองคือทฤษฎีบังคับใช้กฎหมายและทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์ต่างมีคุณประโยชน์ทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติ แต่ในสถานการณ์และสภาพพื้นที่ที่ต่างกัน จึงควรที่จะนำกรอบทฤษฎีและมาตรการภายใต้แนวทฤษฎีนี้มาประยุกต์ให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลกัน แทนที่จะหักล้างหรือโจมตีกัน(ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์. 2526 : 11)

ข้อกำหนดเบื้องต้นของทฤษฎี ค.อ.ส. มีดังนี้

1. มุ่งลดช่องโอกาสสำหรับการประกอบอาชญากรรมในสภาพแวดล้อม แต่ไม่ได้ละเลยความสำคัญของตัวบุคคล ซึ่งมีแนวโน้มหรือสำนึกที่จะละเมิดหรือไม่
2. มีความพอเพียงในการควบคุมอาชญากรรมประเภทประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน อยู่ในขอบเขตเหมาะสมหรือยอมรับได้
3. มีคุณค่าทางปฏิบัติในระดับสูง รวมทั้งหลักศีลธรรมและมนุษยธรรม
4. มุ่งสนับสนุนการรวมตัวและสัมพันธ์ภาพระหว่างสุจริตชนในสังคม เพื่อให้เกิดแรงต้านทุจริตชน ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยภายใต้กรอบของกฎหมาย
5. คำว่า “กฎหมาย” หมายถึงกฎหมายซึ่งตราขึ้น เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนเป็นส่วนรวม

ตามหลักทฤษฎี ค.อ.ส. การกล่อมเกล้าและปลูกฝังแนวโน้มไม่ละเมิดกฎหมายสำหรับบุคคลจัดเป็นแผนระยะยาว ซึ่งเกี่ยวข้องกับหลายสถาบันสังคม สถานศึกษา ศาสนา และการเมือง เป็นต้น และจำเป็นต้องใช้ระยะเวลายาวนานต่อเนื่องตลอดชั่วอายุของบุคคลแต่ละคน สำหรับการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อขัดขวางการละเมิดกฎหมาย ถือเป็นแผนเร่งด่วนและต่อเนื่อง ซึ่งสามารถแยกพิจารณาได้เป็น 2 มิติได้แก่

มิติที่ 1 สภาพแวดล้อมรูปธรรม คือสภาพแวดล้อมที่มีรูปร่างตัวตนสัมผัสได้ และห้อมล้อมรอบบุคคลสามารถนำมาใช้ลดช่องโอกาสของการปราบปรามอาชญากรรมแยกออกเป็น

1. มาตรการระดับชุมชน ได้แก่ การวางผังเมืองชุมชน การติดตั้งไฟฟ้าส่องสว่าง การออกแบบอาคาร และการสลักหมายเลขบนทรัพย์สิน

2. มาตรการระดับบ้านเรือน ได้แก่ ความมั่นคงของประตูหน้าต่าง แต่สามารถรับรู้ได้โดยบุคคลทั้งทางตรง และทางอ้อม สามารถลดช่องโอกาสของการประกอบอาชญากรรม

มิติที่ 2 สภาพแวดล้อมนามธรรม คือสภาพแวดล้อมที่ไม่มีตัวตน แต่สามารถรับรู้ได้โดยบุคคลทั้งทางตรงและทางอ้อม สามารถลดช่องโอกาสของการประกอบอาชญากรรมประกอบด้วย

1. มาตรการเพื่อนบ้านเตือนภัย
2. มาตรการสายตรวจประชาชน
3. มาตรการตรวจตราบ้านเรือน

การปฏิบัติงานของตำรวจ

1. ความหมายของตำรวจ

พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 มาตรา 4 ให้ความหมายของ “ข้าราชการตำรวจ” หมายความว่า บุคคลซึ่งได้รับการบรรจุแต่งตั้งตามพระราชบัญญัตินี้ โดยได้รับเงินเดือนจากงบประมาณหมวดเงินเดือนในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และให้หมายความรวมถึงข้าราชการตำรวจในสำนักงานตำรวจแห่งชาติซึ่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติแต่งตั้งหรือสั่งให้ปฏิบัติหน้าที่ราชการตำรวจ โดยได้รับเงินเดือนจากส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐด้วย (พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 : 2)

ความหมายคำว่า “ตำรวจ” โดยทั่วไปหมายถึงเจ้าพนักงานผู้ที่กฎหมายให้อำนาจ และหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ตำรวจจะต้องคอยตรวจตรา ดูแลมิให้มีสิ่งหนึ่งสิ่งใดทำลายความสงบเรียบร้อยของประชาชน

2. ปรัชญาของตำรวจ

ตำรวจ เป็นผู้รักษาวินัยของสังคม ความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายในสังคมจะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งมีหน้าที่บังคับใช้ ดังนั้นแนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาของตำรวจจึงเป็นพื้นฐานหรือให้ตำรวจทำหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์อย่างแท้จริง อีกทั้งเป็นปัจจัยที่สำคัญอันหนึ่งในการพัฒนากฎานะตำรวจ ให้เป็นวิชาชีพ เช่นเดียวกับวิชาชีพอื่นๆ

3. บทบาท อำนาจหน้าที่ของตำรวจ

มาตรา 6 สำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นส่วนราชการมีฐานะเป็นนิติบุคคลอยู่ในบังคับบัญชาของนายกรัฐมนตรี และมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ (พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 : 3)

- (1) รักษาความปลอดภัยสำหรับองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ พระบรมวงศานุวงศ์ ผู้แทนพระองค์ และพระราชอาคันตุกะ
- (2) ดูแลควบคุมและกำกับการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจซึ่งปฏิบัติการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- (3) ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดทางอาญา
- (4) รักษาความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยของประชาชนและความมั่นคงของราชอาณาจักร
- (5) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของข้าราชการตำรวจหรือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ
- (6) ช่วยเหลือการพัฒนาประเทศตามที่นายกรัฐมนตรีมอบหมาย
- (7) ปฏิบัติการอื่นใดเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้การปฏิบัติการตามอำนาจหน้าที่ตามข้อ (1) , (2) , (3) , (4) หรือ (5) เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

โครงสร้างสำนักงานตำรวจแห่งชาติ การจัดระเบียบราชการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

มาตรา 10 สำนักงานตำรวจแห่งชาติแบ่งส่วนราชการดังต่อไปนี้

- (1) สำนักงานผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ
- (2) กองบัญชาการ

การแบ่งส่วนราชการตาม (1) เป็นกองบัญชาการหรือการจัดตั้งกองบัญชาการตาม (2) ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา และการแบ่งส่วนราชการเป็นกองบังคับการหรือส่วนราชการอย่างอื่น ให้ออกเป็นกฎกระทรวงและให้กำหนดอำนาจหน้าที่ไว้ในพระราชกฤษฎีกาหรือกฎกระทรวงนั้น แล้วแต่กรณี

มาตรา 11 สำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเป็นหัวหน้าส่วนราชการมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (1) รับผิดชอบควบคุมราชการประจำในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ กำหนดแนวทางและแผนการปฏิบัติราชการของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และลำดับความสำคัญของ

แผนการปฏิบัติราชการประจำปีของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ให้เป็นไปตามนโยบายและแนวทางการปฏิบัติราชการที่นายกรัฐมนตรีและ ก.ต.ช. กำหนด รวมทั้งกำกับ เร่งรัด ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติราชการของส่วนราชการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

(2) เป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการตำรวจในสำนักงานตำรวจแห่งชาติรองจากนายกรัฐมนตรี

(3) เป็นผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของสำนักงานผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ

(4) วางระเบียบหรือทำคำสั่งเฉพาะเรื่องไว้ให้ข้าราชการตำรวจหรือพนักงานสอบสวนปฏิบัติการใช้อำนาจหรือการปฏิบัติหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือกฎหมายอื่น

มาตรา 25 ชั้นข้าราชการตำรวจมีดังนี้

(1) ชั้นสัญญาบัตร ได้แก่ ผู้มียศตั้งแต่ร้อยตำรวจตรีขึ้นไป

(2) ชั้นประทวน ได้แก่ ผู้มียศสิบตำรวจตรี สิบตำรวจโท สิบตำรวจเอก

จำสิบตำรวจ คาบตำรวจ

(3) ชั้นพลตำรวจ ได้แก่ พลตำรวจสำรอง

พลตำรวจสำรอง คือ ผู้ที่ได้รับการบรรจุเป็นข้าราชการตำรวจ โดยได้รับการคัดเลือกหรือสอบแข่งขันเข้ารับการฝึกอบรม ในสถานศึกษาของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

โครงสร้างการแบ่งส่วนราชการ โครงสร้างพื้นฐานแบ่งออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ ได้แก่

1. หน่วยงานหลัก(Line)เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการป้องกัน

ปราบปรามอาชญากรรม การรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน การบริหารสาธารณะ การรักษาความมั่นคงของประเทศ และการรักษาความปลอดภัยขององค์พระมหากษัตริย์ พระราชินีและพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานดังต่อไปนี้

1.1 หน่วยงานที่รับผิดชอบการให้บริการประชาชนในพื้นที่โดยตรง ได้แก่ กองบัญชาการตำรวจนครบาล กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 1-9

1.2 หน่วยงานที่รับผิดชอบการปฏิบัติงานเสริมตามข้อ 1.1 ได้แก่ กองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน กองบัญชาการปราบปรามยาเสพติด กองบัญชาการตำรวจสันติบาล กองบัญชาการตรวจคนเข้าเมือง

2. หน่วยงานสนับสนุนและอำนวยการ(Staff and Auxiliary)เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการอำนวยการและสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานหลักประกอบด้วย

2.1 หน่วยงานที่อำนวยการและสนับสนุนงานหลัก ได้แก่ สำนักงานกำลังพล สำนักงานแผนและงบประมาณ สำนักงานส่งกำลังบำรุง

2.2 หน่วยงานที่ทำหน้าที่สนับสนุนเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญา ได้แก่ สำนักงานวิทยาการตำรวจ กองคดี

2.3 หน่วยงานที่ทำหน้าที่สนับสนุนเกี่ยวกับการศึกษาอบรม ได้แก่ กองบัญชาการศึกษา โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

2.4 หน่วยงานที่ทำหน้าที่อำนวยการและสนับสนุนทั่วไป ได้แก่ สำนักงานเลขานุการตำรวจแห่งชาติ โรงพยาบาลตำรวจ กองวิจัยและพัฒนา

4. โครงสร้างระดับสถานีตำรวจ สถานีตำรวจนครบาลและสถานีตำรวจภูธร มีการแบ่งงานออกเป็น 5 งาน คือ

4.1 งานธุรการ

4.2 งานสืบสวน

4.3 งานสอบสวน

4.4 งานป้องกันและปราบปราม

4.5 งานจราจร

แต่ละสถานีตำรวจจะมีหัวหน้าสถานี ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ระดับ คือ

4.5.1 ระดับที่มีผู้กำกับการเป็นหัวหน้าสถานี

4.5.2 ระดับที่มีรองผู้กำกับการเป็นหัวหน้าสถานี

4.5.3 ระดับที่มีสารวัตรเป็นหัวหน้าสถานี

4.5.4 ระดับที่มีรองสารวัตรเป็นหัวหน้าสถานี

บริบทของสถานีตำรวจภูธรเฉลิม อำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย

1. ประวัติสถานีตำรวจภูธรเฉลิม

สถานีตำรวจภูธรเฉลิม อ. โพธิ์พิสัย จว.หนองคาย จัดตั้งเมื่อปี พ.ศ.2510 โดยขึ้นการบังคับบัญชากับสถานีตำรวจภูธรอำเภอ โพธิ์พิสัย ก่อสร้างในเนื้อที่ราชพัสดุเนื้อที่ 6 ไร่ 1 งาน และต่อมาได้รับการยกฐานะให้มีอนาจารสอบสวน เมื่อปี พ.ศ. 2528

2. สภาพทางภูมิศาสตร์

2.1 ที่ตั้ง ตั้งอยู่ที่ ม.9 บ้านนามน ต.เขม อ.โพธิ์ชัย จ.หนองคาย ที่ทำการ
โทรศัพท์ หมายเลข 042-017080

2.2 พื้นที่รับผิดชอบ 124.38 ตารางกิโลเมตร

2.3 อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	สภ.เฝ้าไร่ จ.หนองคาย
ทิศใต้	ติดต่อกับ	สภ.บ้านดุง จ.อุดรธานี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	สภ.เฝ้าไร่ จ.หนองคาย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	สภ.โพธิ์ชัย จ.หนองคาย

2.4 ลักษณะภูมิประเทศ

ในเขตพื้นที่รับผิดชอบ ทั้ง ต.เขม และตำบลบ้านโพธิ์ พื้นที่ส่วนใหญ่เหมาะ
แก่การเกษตรกรรมทรัพยากรธรรมชาติ น้ำใต้ดินส่วนใหญ่เป็นน้ำเค็ม ประชากรบางส่วนจึง
ประกอบอาชีพต้มเกลือเป็นอาชีพเสริม

การคมนาคม มีทางหลวงแผ่นดินสายหลัก 1 สาย คือเส้นทางจาก อ.เฝ้าไร่
จ.หนองคาย ถึง อ.บ้านดุง จ.อุดรธานี (ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 2230)

ประชากร พื้นที่รับผิดชอบของ สภ.เขม มี 2 ตำบล จำนวนครัวเรือน
ทั้งสิ้น 3,606 ครอบครัวย ประชากรรวม 18,067 คน เป็นชาย 9,233 คน เป็นหญิง 8,834 คน

พื้นที่รับผิดชอบ สภ.เขม รับผิดชอบ 2 ตำบล ประกอบด้วย
ตำบลเขม จำนวน 8 หมู่บ้าน ตำบลบ้านโพธิ์ จำนวน 12 หมู่บ้าน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สมพาน ชันเงิน (2550 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการ
หมู่บ้านชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ของสถานีตำรวจภูธรกิ่งอำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย
ผลการวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการหมู่บ้านชุมชนและมวลชน
สัมพันธ์ของสถานีตำรวจภูธรกิ่งอำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย โดยรวมและรายด้าน อยู่ใน
ระดับปานกลาง เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการศึกษาปัญหาและความ
ต้องการของชุมชน ด้านการปฏิบัติการกิจกรรมพัฒนา ด้านการวางแผน และด้านการติดตาม
และประเมินผลโครงการ

ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อ โครงการหมู่บ้านชุมชนและ
มวลดชนสัมพันธ์ของสถานีตำรวจภูธรกิ่งอำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย ที่มีเพศ อายุ และ
ระดับการศึกษาแตกต่างกัน โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

ภาวนียา ไชยคำ (2549 : บทคัดย่อ) ความพร้อมของประชาคมหมู่บ้านในการจัดทำ
แผนพัฒนาตำบล กรณีศึกษาอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์
เพื่อ 1) ศึกษาถึงความพร้อมของประชาคมหมู่บ้านในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล 2) วิเคราะห์ถึง
ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลของประชาคมหมู่บ้านที่มีผลต่อระดับความพร้อมของการจัดทำ
แผนพัฒนาตำบล 3) ศึกษาถึงปัญหาอุปสรรคในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลของประชาคม
หมู่บ้าน และ 4) ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดทำแผนพัฒนาตำบลของประชาคม
หมู่บ้าน

ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ ประชาคมหมู่บ้านมีความพร้อมในการจัดทำแผนพัฒนา
ตำบล ในระดับปานกลาง โดยพิจารณาจากองค์ประกอบของประชาคมหมู่บ้าน และความรู้ใน
การจัดทำแผนพัฒนาตำบล โดยมีปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลของประชาคมหมู่บ้าน ได้แก่ เพศ
อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และประสบการณ์ทางการเมืองท้องถิ่น ไม่มีผลต่อระดับความพร้อม
ของประชาคมหมู่บ้านในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลปัญหาอุปสรรคอยู่ในระดับปานกลาง
ประชาคมหมู่บ้านขาดความรู้ในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลส่วนปัญหาระดับน้อย คือความ
ขัดแย้งระหว่างสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลกับผู้ใหญ่บ้าน

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศ พบว่าระดับการมีส่วนร่วมส่วนใหญ่อยู่ในระดับ
ปานกลาง ซึ่งส่วนใหญ่สอดคล้องกับสมมุติฐานและไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานก็มี โดย
กิจกรรมที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น จะเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการประชุมหรือวางแผนใน
การศึกษาปัญหาและความต้องการของชุมชน ส่วนกิจกรรมที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมน้อย
ส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมในการติดตามและประเมินผล ซึ่งปัญหาและอุปสรรคในการศึกษา
เรื่องต่างๆ นั้น พบว่ามีปัญหาส่วนใหญ่คือ ด้านงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์

สากุล ภูเงิน (2548 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนตำบล
หนองใหญ่ในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล” มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อ
ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล 2)
เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหาร
ส่วนตำบล 3) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การ

บริหารส่วนตำบล เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ได้แก่ประชาชนในพื้นที่ตำบลหนองใหญ่ อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 160 คน

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเกิน 40 ปี สำเร็จ การศึกษาระดับต่ำกว่ามัธยมศึกษา สมรสแล้ว ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีรายได้ต่อปี 20,001 บาทขึ้นไปและอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน 35 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มกองทุนหมู่บ้านและ เป็นคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วน ตำบลของกลุ่มตัวอย่างในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และการมีส่วนร่วมในการจัดทำ แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลของกลุ่มตัวอย่างในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับดังนี้ การมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น การรับรู้ติดตามข่าวสาร การร่วมรับ ประโยชน์ การร่วมดำเนินการ การร่วมตัดสินใจ การร่วมกำกับการติดตาม และการร่วม รับผิดชอบ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหาร ส่วนตำบล ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนพัฒนาตำบล

ณรงค์ศักดิ์ ประสารระเอ (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์ป่าดงลำพัน อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม พบว่าประชาชนที่อาศัยอยู่ รอบๆป่าลำพันลำพันมีความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์เล่าต่อ ๆ กันมาคือ ผีปู่ตาและเจ้าปู่หลวง อุดม ที่มีพลังอำนาจช่วยปกป้องคุ้มครองรักษาป่า คนและสัตว์ ความเชื่อดังกล่าวทำให้เกิดกฎ ควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชนและกระตุ้นให้คนอยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบแบบแผน มี ความจงรักสามัคคี มีความเสียสละและความอดทนเกิดความสบายใจและรู้สึกมั่นคงในชีวิต

ปนัดดา บรรณเลข (2548 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา การจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล 5 ปี โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในเทศบาลนครเชียงใหม่ (พ.ศ. 2545 – 2549) ซึ่งการวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาแนวทางและกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลนคร เชียงใหม่ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ โดย กระทรวงมหาดไทย ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานแก้ไขปัญหา ต่าง ๆ ในชุมชนของตนเอง และเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานเกี่ยวกับ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของเทศบาลซึ่งส่งผลให้แผนพัฒนาเทศบาลสอดคล้องกับความต้องการ ของประชาชนอย่างแท้จริง อีกทั้งยังได้รับทราบถึงกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาในรูปแบบการ มีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล เพื่อ เป็นข้อมูลในการพัฒนาและปรับปรุงแผนพัฒนาเทศบาล 5 ปี ให้สอดคล้องและตรงกับความต้องการ

ต้องการของประชาชน ซึ่งผลการศึกษาก็ทำให้ทราบว่าประชาชนชุมชนและกรรมการชุมชนมีบทบาทในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล 5 ปี โดยกระบวนการมีส่วนร่วมในระดับมาก

พิกุล สัจจามรรค (2548 : บทคัดย่อ) วิจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาเทศบาลนครลำปาง อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่เทศบาลนครลำปาง ผลการศึกษาพบว่าประเด็นการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเทศบาลนครลำปาง พบว่าประชาชนจำนวนมาก มีความรู้พื้นฐานในเรื่องสิทธิและหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ สอดคล้องกับรัฐบาลให้อำนาจหรือกระจายอำนาจไปให้หน่วยการปกครองท้องถิ่น พบว่ากิจกรรมที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมมากที่สุด ได้แก่ การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลและนายกเทศมนตรีนครลำปาง แสดงให้เห็นว่าประชาชนมีความสนใจในความเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลงในท้องถิ่น ประเด็นการขยายผลการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเทศบาลนครลำปาง คือการเข้าไปมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนการปฏิบัติการหรือการดำเนินการ ขั้นตอนการจัดสรรผลประโยชน์ร่วมกัน และขั้นตอนการติดตามประเมินผล ซึ่งผลการศึกษาที่ได้ประชาชนไม่เข้าไปมีส่วนร่วม เพราะมีตัวแทนหรือเพื่อนบ้านเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่แล้ว เทศบาลนครลำปางจะต้องกระตุ้นและส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วม กระบวนการบริหารจัดการ ซึ่ง ได้แก่การมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดสรรผลประโยชน์ร่วมกันและการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ชาคริต ถิ่นจันทร์ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความร่วมมือของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมในเขตท้องที่สถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองเชียงใหม่ พบว่าประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระบุว่าเมื่อพบการกระทำผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมจะให้ความช่วยเหลือแก่เจ้าหน้าที่ต่อเมื่อคิดว่าไม่เป็นอันตรายต่อชีวิตและครอบครัว ทั้งนี้ส่วนใหญ่ยังไม่เคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับการประสบภัยจากโจรสู้ร้าย การปฏิบัติของประชาชนเพื่อเป็นป้องกันภัยจากโจรสู้ร้าย ส่วนใหญ่ระบุว่าได้มีการปฏิบัติในจำนวน 4 ประเด็น จากทั้งหมด 8 ประเด็น ได้แก่ การสร้างบ้านที่รั้วล้อมรอบอย่างมิดชิด มั่นคง แข็งแรง การติดตั้งไฟฟ้า เพื่อให้แสงสว่างเพียงพอ การติดตั้งเหล็กค้ำภายในบ้าน และการเลี้ยงสุนัขไว้เฝ้าบ้าน สำหรับเพื่อบ้านส่วนใหญ่ระบุว่าไม่เคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับการประสบภัยจากโจรสู้ร้ายของคนในครอบครัว

ประเสริฐ สุนทร (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม : ศึกษาเฉพาะกรณี กองกำกับการตำรวจนครบาล 6 พบว่าระดับความของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับต่ำ เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นพบว่า ประเด็นการอุทิสเวลาดูอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนประเด็นการอุทิสแรงงาน และการอุทิสทุนทรัพย์อยู่ในระดับต่ำ

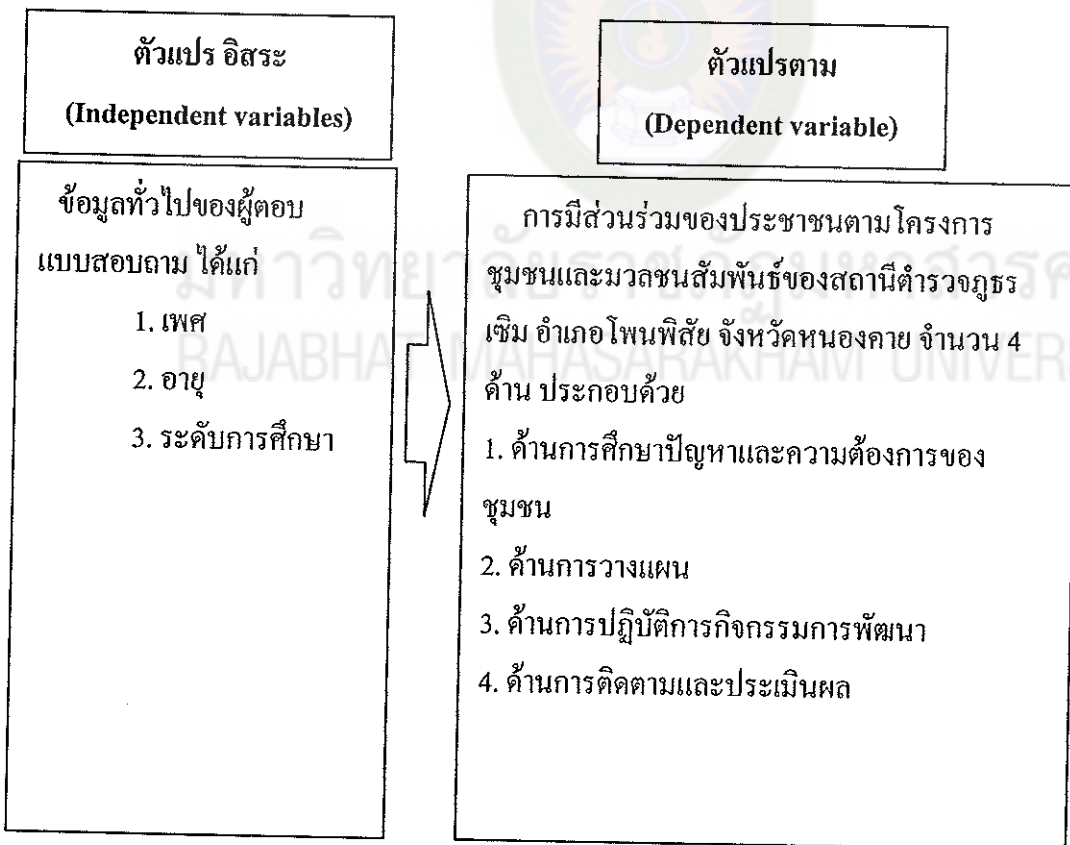
พงษ์สวัสดิ์ จันทร์เมืองวรรณ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาทัศนคติของประชาชนที่มีต่อโครงการชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ : กรณีศึกษาสถานีตำรวจภูธรอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานตามโครงการในระดับปานกลาง สำหรับลักษณะและบทบาทของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการ ในการแจ้งเบาะแสของบุคคลผู้กระทำความผิด รายงานสถานที่ที่ใช้ในการกระทำความผิด แจ้งเส้นทางหลบหนีของผู้กระทำความผิด ซึ่งส่วนใหญ่แจ้งต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นสำคัญ ลักษณะการมีส่วนร่วมที่พบมากที่สุดคือการเข้าร่วมฝึกอบรมในเรื่องต่างๆที่โครงการจัดขึ้น ดังนั้น ปฏิบัติการตามโครงการชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ ซึ่งมีเป้าหมายที่จะใช้ยุทธวิธีในเชิงรุกเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมและปัญหาสังคมอื่นๆ จึงสามารถประเมินได้ว่าเป็นโครงการที่ประสบความสำเร็จ อย่างไรก็ตาม หากได้รับความร่วมมือมากขึ้นจากทั้งภาครัฐและภาคเอกชน และหากมีเวลาในการดำเนินการนานขึ้น ก็เชื่อแน่ว่าจะประสบความสำเร็จในลักษณะที่ได้รับการสนับสนุน และการยอมรับจากประชาชนมากยิ่งขึ้น

รุ่งโรจน์ เรียมดี (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ในเขตอำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง เกี่ยวกับเข้าร่วมกิจกรรมและพฤติกรรมในการร่วมมือของประชาชนในงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์พบว่าประชาชนรับรู้ถึงกิจกรรมงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ที่ดำเนินการ โดยตำรวจในพื้นที่ในระดับน้อยทุกกิจกรรม ประชาชนไม่ค่อยเห็นเจ้าหน้าที่ตำรวจได้แสดงถึงความตั้งใจจริงในการแก้ไขปัญหาของชุมชน บริการประชุมชนเพื่อแก้ปัญหาอื่นในชุมชน ประชาสัมพันธ์งานของตำรวจ ช่วยให้ประชาชนเข้าใจปัญหาอาชญากรรมในชุมชน สร้างความเชื่อถือศรัทธาของประชาชนต่อการทำงานของตำรวจ สร้างความสัมพันธ์ภาพตำรวจกับประชาชน ให้ความสำคัญของประชาชนเพื่อแก้ปัญหาอาชญากรรม บริการชุมชนเพื่อแก้ปัญหาอาชญากรรมในชุมชน เผยแพร่ให้ประชาชนทราบถึงบทบาทของตนในการแก้ปัญหาอาชญากรรม หรือแม้แต่สร้างความมั่นใจในการป้องกันอาชญากรรมให้แก่ประชาชน ส่วนเรื่องการมีโอกาสดำเนินกิจกรรมงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ในลักษณะต่าง ๆ ผู้ตอบยังเข้าร่วมน้อยมากขึ้นไปอีก

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าระดับการมีส่วนร่วมส่วนใหญ่จะอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งส่วนใหญ่สอดคล้องกับสมมติฐานและไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่มี โดยกิจกรรมที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น จะเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการประชุมหรือวางแผนในการศึกษาปัญหาและความต้องการของชุมชน ส่วนกิจกรรมที่ประชาชนเข้ามามีส่วนน้อยส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมในการติดตามและประเมินผล ซึ่งปัญหาและอุปสรรคในการศึกษาเรื่องต่าง ๆ นั้น พบว่ามีปัญหาส่วนใหญ่คือ ด้านงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดของ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2535 : 28) มาใช้เป็นกรอบแนวคิดการศึกษาวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนตามโครงการชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ของสถานีตำรวจภูธรเซิม อำเภอโพธาราม จังหวัดหนองคาย ดังแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย